

„ИНДЖЕ” - ЙОВКОВ

(анализ)

Героичната тема е самостоятелно представена като ядро на цикъла „Старопланински легенди”. Тук обект на изображение не е съвременното, а легендарното минало: Йовков се насочва към фолклора (съпоставка с Пенчо Славейков) и се интересува от духовната същност на човека неопределяща се от национални, исторически фактори. Удобен терен за художествени изследвания са първичните типове герои, неомърсени от наслойката на цивилизацията, носители на изпепеляващи естетически страсти като любов, красота, юначност. В тези разкази възплъщение на красотата и прекрасното могат да бъдат и българина, и турчина, сащото ги сродява силата на красотата и човешката природа. Цялостта обхваща драматично време от националната история - периода от края на 18 до 70-те години на 19в. - кърджалийските набези, хайдутството, Априлското въстание. Историческата проблематика е трансформирана в нравствено- психологическа. Героичното не е функция на едно патриотично понятие за героизъм (подвизите на Индже са само фон на една вътрешна човешка драма, т.е. историческото е фон на екзистенциалното. Основни конфликти са колизиите на човешкия дух в борбата за себепостигане, за намиране на единение със себе си.

Мотивът за нравственото прераждане е ядро и на разказа „Индже”, но драмата на духовно себепостигане е разкрита като сложен психологически процес. Тук катализатор на промяната не е внезапно пламналото чувство, а мъчителното пробуждащата се съвест. Тук сблъсъкът е със себе си, в себеборбата Индже е трансформируем образ, разкрит в две фази на духовното самоусещане. Подобно на Шибил в първия период от своето битие той е живял в нравствен хаос, защото естетическите му импулси не са имали морално предназначение. Той е давал безконтролна воля на себичните си инстинкти към разрушение - така се сдобил с грях. Всъщност Индже е най-грешния от грешниците на героите - закононарушител и в цикъла. Той извършва и кръвен грях (съсича детето си) и любовен и семеен грях (отблъсква от себе си Пауна), съгрешава и към приятеля си (посяга на този, който му е спасявал живота). Кулминационно разгръщане на злото в Индже е и грехът към своя народ - той става негов мъчител. Така унищожава кръвни, родови и народностни връзки. Индже се обрича на тотална самота (състояние характерно не само за героите от цикъла, но и за цялото Йовково творчество - това са герои с изключителни нравствени качества, които никога не могат да се видят в обикновената битова реалност. Нравственото събуждане на Индже започва в момента, когато той осъзнава своята алиенация, когато чувства липсата на любима, приятеля. Чувството за самота се трансформира в чувство за вина. От начало „Индже” има съзнание - само за сторен родов грях. Това чувство е причината за неговото разколебаване. Той не може да се вживее вече в предишната роля на народен изедник. Всъщност това състояние го ситира в началото на разказа.

Това е прагова екзистенциална ситуация. Повратен момент в прозрението на героя за безсмисления си живот е срещата на Индже с дядо Гуди от Чукурово. Старецът му подсказва истинското предназначение, за което е призван - внушава му че за неговото юначество, красота и сила подхожда да бъде народен закрилник. Старецът подсказва на Индже как може да се обезсмърти в съзнанието на народа, но това прозрение е резултат не от външна намеса, а от вътрешно духовно раздвижване, знак че злото не е иманентна същност на героя, че той се е опозорил поради някакво вътрешно трагично недоразумение със себе си. Налице е идейна схема, утвърдена в българската литература чрез творчеството на Славейков под въздействие на толстойската моралистична концепция - у грешника се събужда съвестта, тя тласка героя към покаяние и към нравствена реабилитация, но ценатъа на изкуплението се оказва твърде висока - смъртта. Тя не се превръща в крах, а като тържество, духовно начало у човека, защото чрез своята смърт героят постига своята духовна идентичност.

Вторият нравствен период от битието на Индже се свързва с неговата роля на духовник закрилник, утвърдил се в народното съзнание като пример за юначност и доброта. Интересно е, че народните песни разработващи легендата за Индже акцентира върху втори период. Йовковите разкази повествованието им е организирано около успоредяването на два плана - външно събитийна фабула и вътрешно събитийна - монолога. Интересно е, че много често психологичния и фабулната кулминация не съвадат с психологическият а кулминация - първата сълза, която Индже пролива в живота си, породена от признателната песен, която народа пее за него. Духовно себенамиране. Финалът - смъртта отново кодира сблъсъкът между идеята за изкуплението на греха чрез нравствено прераждане и идеята за злото и неговото максимално изкупление.

Преломът в личността изисква човек да остане насаме със себе си. Пътят на човека към самия себе си е драматичен. Той трябва да се изстрада. Пътят му към себе си има няколко момента. Анатемосването на Индже означава, че той не разграничава доброто и злото. Убиването на попа говори за угризенията. Вторият възлов момент е изживяването на Индже при срещата с жените, когато е изоставен от дружината си и тръгва към жените с черни забрадки - срещата става на нивата и в това има нещо символно, завръщането на Индже към земята, към корена. И още нещо - човек има нужда от общуване. Добрата дума и доверието. Така се появява първата усмивка на лицето на Индже и това е вторият преломен момент в живота му. Промяната се усеща чрез промяната в пейзажа. Докато първата картина: „Пуст беше към кърт без стада ... нивите бяха удавени от капини и бурен ...” сега ... „Цяла Румъния се жълтее от зелени ниви ...”. Слуша Индже песента за него и се отронва първата сълза, която беше пролял в живота си. Актът на прераждането е завършен.

Индже достига до хармонията на красотата и той разбира, че делата трябва да бъдат за другите. Но разказът не свършва дотук. Йовковият хуманизъм не е християнското всеопрощение и милосърдие. Човек има право да търси щастие, но то трябва да е чрез нещастията на другите. Тук се появява мотивът за възмездията. Йовков разбира своя герой, но не му прощава. Пауна се връща при него и всичко му прощава. Единствен Индже не прощава на себе си. Така Йовков утвърждава мотива за човешкия самосъд. „Много майки съм разплакал ... дойде и моя ред”.